

Adalék a magyarországi unitárizmus XVI. századi történetéhez.

Néhai Kanyaró Ferenc nagyértékű dolgozatában¹ sok becses adalékot hordott össze és dolgozott föl az unitárizmusnak Magyarországon a XVI. században való elterjedtségéről. Az ő közleményében olvashatunk a többek között egy *Trombitás János* nevű előbb komáromi, majd nagymarosi főemberről, aki az unitárius vallásnak Magyarország dunántúli részeiben pártfogója, sőt terjesztője volt² s aki a Nagy-Harsányon felakasztott unitárius pap megbosszulására a budai disputációt rendeztette.³ Onnan tudjuk meg,⁴ hogy külön udvari papot tartott magának s hogy udvari papját *Csapó Györgynek* hívták. A „Történelmi Tár“ 1881. és 1884. évfolyamában⁵ Trombitás Jánosunkra vonatkozó adalékokat szerencsésen fogja kiegészíteni az alább közölt oklevél, mely az Országos Levéltár magyarországi kancelláriai osztályában *N. R. A. f. 269. no. 20*, jelzés alatt található. E latin nyelvű oklevél Pozsonyban 1578 márc. 3-án kelt s benne *Ghimesi Forgách Simon* referál *Ernö* főhercegnek egy s más dologról. Legérdekesebb az, amit Trombitás Jánosról és ariánus (unitárius) papjáról ír. Elmondja a többek közt, hogy Trombitás Pozsonvból Nagyszombatba költözött s oda unitárius papot vitt magával s annak beszédeit maga is hallgatja s az unitárius pap beszédeinek hallgatására nemcsak Nagymaros lakóit, hanem a környékelieket is pénzbüntetés terhe alatt kényszeríti. Úgy, hogy az egész környék meg van már fertőzve a

¹ „Unitáriusok Magyarországon a XVI. és XVII. száz évben.“ E folyóirat XXIII. (1888.) és (1889.) évfolyamaiban.

² U. o. XXIV. (1889.) 111. l. 1) 2) jegyzetben!

³ Ker. Magv. XXXVII. (1902.) 35. l.

⁴ És Szabó Károly közléséből, Ker. Magv. VII. évf. 251. l. „Adalékok a magyarországi unitáriusok XVI. századi történetéhez.“

⁵ 1881. 87. l.; 1884. 693—4; 696—7. ll.

haszontalan eretnekségtől. Az unitárius pap az Isten fiára olyan szitkokat szór nyilvános- és magán beszédeiben, hogy Forgách Simon borzad leírni. Ír még Forgách arról, hogy Trombitás az említett papot a *budai pasához* küldte bizonyos kéréssel. Megtudjuk még, hogy Trombitás Jánosnak Péter nevű testvére a levél kelte idején Pozsonyban lakott. Egyébként a levél egész terjedelmében a következő:

Serenissime Princeps, Domine, Domine mihi semper clementissime!

Fidelium humiliorum servitorum meorum, in gratiam Serenitatis vestrae, humilimam perpetuam'que commendationem.

Ad quaerelas *Bassae Budensis*, ex parte civium Marusiensium, Serenissime Princeps, humiliter respondere possum, Et primo propter exactiones et aggrauationes, quod oppidum *Maros* fratri meo, et *Paulo Vratkowitz* Uyvariensi capitaneo, collatum fecit, a Diuo Imperatore *Maximiliano*, domino quondam nostro clementissimo, et annuatim Utrisque plus ducentis florenis non pendit, Majestati vero Caesareae ad Cameram Hungaricam, saltem quadraginta, capituli vero Strigoniensis praeposito *Nicolao Thelegdy*, pro decimis, trecentos florenos praeterea *Bassae Budensi* singulis annis, usque ad tria millia tallerosque pendere cogitur. Et ita videt Serenitas vestra, quod iniuste de me aut fratre meo, aliisque congeruntur et *Bassa* et oppidani, imo hi ad maiorem pensionem cum Thurcis tantum soluant, etiam a nostris essent adigendi.

De Immutatione Relligionis, Serenitatem vestram veraciter informare possum, prout et antea Diuo Imperatori Maximiliano et non ita pridem modernae Majestati Sacrae Caesareae domino nostro clementissimo, sufficienter perscripsi, quod *Foannes Trombitas*, qui *Tyrnauiam* inde emigravit, et modo ibi civem agit, reiecto Catholico, alium quendam *praedicatorum Arrianum* induxit, ad cuius conciones audiendas, et doctrinam amplectendam, cum adhuc praesens erat, sub certa mulcta pecuniaria, omnes non solum Incolas *Marusienses*, sed vicinos adegit, ita quod iam vicinia illa tota sit infecta nefanda illa haeresij, Quales etiam Arrianus ille concionator blasphemias, in filium Dei, redemptorem nostrum, sub hoc patrono, in publicis suis concionibus, et priuatis colloquiis effuderit, et nunc quoque effundat, horret me perscribere, nihilque intermittam, quin prima oblata occasione concionatorem istum comprehendere, ad me reduci, et debita poena affici faciam ad quod meum propositum, Serenitatem Vestram benigne quoque assensuram confido.

De *Foanne* uero Trombitas, satis superque est a me ad Aulam perscriptum, inde adhuc plenariam expecto resolutionem. Tantum hoc nunc addere uolui humiliter, quod non ita pridem *Concionatorem illum Arrianum* miserat ad *Bassam Budensem*, supplicatum, ut aedes suas et patrimonium, quod in oppido *Maros* habet, retinere posset, creditores quos *Budae* habet, paratus esset parata pecunia contentare, *Bassa* in id statim consenserat, sed quidam *Ibrahim Aga* tunc astans dixit, non fore id è re ipsius *Trombitas*, sic enim incursum esset in suspicionem Germanorum et peri-

urus esset. Tum *Bassa* mutata sententia iussit concionatori, ut rescribat ei, sic esse ei consultius, si aedes et patrimonium creditoribus assignentur, posse ab illis semper recuperari, cum libuerit et ut suo nomine magnum *Zalam* ei scribat, quod eorum lingua salutem significat, hoc ab illo audiui, coram quo *Trombitas* literas concionatoris perlegit. Jam uero hic Posonij a fratre eius *Petro Trombitas* pro certo audiui, quod *Bassa* loto leti nuncii rescripserit ei, quod *Thesaurarius Budensis*, aduersarius *Bassae*, eiectus esset officio, nimirum ut particeps fieret gaudii huius, et *Demetrius Deak scriba Bassae*, ob perscriptum tantum *Bassae* gaudium, petiuit ab eo munus, sibi enim iniunctum esse, ut munus aliquod ab eo, letum ob hoc nuncium postulet, Quae ad quaerelas *Bassae* et *Marusiensium* humiliter respondere volui. In reliquo Deus optimus Maximus Serenitatem Vestram diutissime conseruet. Datae Posonij. 3.º die Martij, anno 78. (=1578.)

Serenitatis Vestrae Humilimus perpetuusque seruator *Simon Forgats de Ghines*. (Papirba nyomott címeres záró pecséttel.)

Kívül: Serenissimo Principi, ac domino, domino *Ernesto*, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Comiti Tirolis, et Domino, domino mihi semper Clementissimo.

Ad sacratissimam Caesaream Regiamque Majestatem, etc.

Humilima Responso et Replicatio Simonis Forgach de Gyms ex parte duorum mercatorum.

Eredetije: *Orsz. Levél. N. R. A. f. 269. no. 20.* Magy. Orsz. Canc. oszt.

Dr. Thúry Zsigmond.

A jellem képzése.*

Irta: **Hankinson Frigyes**, londoni unitárius lelkész. Fordította: **Györfi István**.

Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy beszélhessek Önök előtt a New-York államban újonnan létesített „George Junior Republic“ munkájáról. Munkásságáról annak az intézetnek, amely az élet legkritikusabb pillanatában, a serdülő korban igyekszik befolyásolni a jellemnek jó irányban történő kialakulását. Mielőtt azonban a nevezetes intézmény ismertetéséhez fognék, szükségesnek tartom megjegyezni, hogy jelen esetben nem annyira a „jó“ gyermekek esetével fogunk foglalkozni, mint inkább azokéval, akiket makacs természetük, nyugtalan, kalandokra vágyó hajlamaiknál fogva rendes körülmények között nehéz fegyelmezni és akiket a meg nem felelő környezet igen gyakran rosszra vezethet. Ha azonban a bennük levő hajlamok a helyes mederben dolgozhatnak, a rakoncátlan gyermekből a társadalom, az állam, munkás, értékes tagja válik.

Az ilyen gyermek nevelése valóban leköti a nevelő minden figyelmét; féken tartása, helyes irányítása nagy munkával jár és sok gondot ad. Belső világuk lélektani munkája azonban állandóan ébren tartja a tanító érdeklődését és ha munkáját siker koronázza, ha a szellemi, erkölcsi és fizikai erőket helyes irányba terelhetette, akkor fáradságos küzdelmeinek már meg is kapta a jutalmát.

A „George Junior Republic“ nevelési elvei egy tagadhatatlan tényen alapulnak. „A gyermek nem születik sem jónak, sem rossznak, csupán olyan lehetőségekkel, melyek egyik vagy másik irányban fejlődhetnek, aszerint, amint azokat a nevelés jó vagy rossz irányban befolyásolja.“ E nevelési intézmény éppen ezért kipróbált módszerével és elveivel példát mutathat olyan szülőknek is, kik gyerme-

* Felolvasta a szerző az unitárius kollégium tanári termében nagyszámú érdeklődő közönség előtt, Kolozsvárt.